

ment dels materials, adequació a l'entorn, etc., i no a expressions de modes conjunturals, l'obra suportarà millor el pas del temps".

Sobre les conseqüències de l'actual crisi, per a David Gallardo "és un moment difícil, perquè tenim el risc de perdre una generació d'arquitectes que estan eixint al mercat i no troben faena". "Per la nostra banda", diuen Carlos Trullen-

que i Marta Orts, "seguirem fent allò que hem fet sempre, que és intentar guanyar concursos d'arquitectura, encara que cada vegada hàgem de provar sort més lluny".

"És possible que mai hi haja hagut tanta qualitat i tan poca faena, la generació millor preparada s'enfronta a l'absència d'oportunitats", assenyala l'equip de Subarquitectura. "És necessari", diu Leiva, "que

els concursos d'idees que tan bons rendiments polítics han donat s'acaben construint, que els processos siguin més transparents i els polítics deixin que els millors arquitectes puguin participar en la construcció de la ciutat".

"Potser siga un mal moment per a la construcció, però un bon moment per a l'arquitectura" conclou Fran Silvestre.

Estellés, un poeta de talla universal

FRANCESC VIADEL, Barcelona

REDUCCIONS 98/99

Editorial Eumo

324 pags.

Portada Rafael Armengol

Quasi vint anys després de la mort de Vicent Andrés Estellés la impressió és que la seua popularitat, lluny de decreïxer, és cada vegada més notòria. Curiosament, el fet també ha tocat la figura d'un altre personatge no menys estellesià que el de Burjassot com és Ovidi Montllor. Aquest renovellat interès i estimació per la seua obra, tant des d'un punt de vista popular com acadèmic, caldria potser interpretar-lo amb totes les precaucions que es vulguen com un esperançador indici de vitalitat cultural.

La revista *Reduccions* s'ha sumat ara a aquesta oportuna i rigorosa revisició. Lluís Roda ha estat l'encarregat de coordinar un monogràfic que s'encepta amb una suggerent coberta de Rafael Armengol, precisament un dels principals traductors en el llenguatge pictòric de l'univers d'Estellés. Nou poetes, entres els quals hi ha Enric Cassasses o el mallorquí fa poc desaparegut Bertomeu Fiol, obrin un especial que compta també amb un aplec d'articles d'especialistes com Jaume Pérez Montaner, Vicent Salvador, Dominic Keown, Francesc Parcerisas o Ernest

Coberta de la revista *Reduccions*.

Farrés, entre altres. La intenció no pot ser altra que resituar d'alguna manera el coneixement d'un poeta de talla universal, segons el parer de Roda, rotundament convençut que ara, per primera vegada, "és possible dur a terme una lectura total i crítica no condicionada per factors extraliteraris". Lectura minuciosa i diversa de poetes i especialistes de distintes generacions, tots d'una enorme solvència, d'una obra que és "serralada dins d'un altiplà" i que calia posar en relleu després de tants anys d'interpretacions esbiaixades. No en va, Roda, es lamenta que

haja circulat la impressió d'Estellés "com un poeta d'una irregularitat caòtica, amanida amb components bròfecs i frívols, en paral·lel a un compromís polític seu de conjuntura immediata i local". Lluny d'aquest tòpic un punt odiós, Roda reivindica un autor universal on fins ara només s'havia vist al poeta valencià més important des d'Ausiàs March, amb una trajectòria literària d'una solidesa extraordinària, un poeta que innova partint, però, des de la base d'uns coneixements previs, senzill i alhora profund, d'un "treballador de la paraula", generós, amb un corpus poètic no suficientment escodrinyat pels especialistes i, per tant, amb zones d'ombra.

En definitiva, un monogràfic estimulante, únic, amb la missió de descobrir i incitar que arriba just quan membres de la societat civil de desenes de pobles i ciutats valencianes i catalanes, amatents a la crida de l'escriptor Josep Lozano, es disposen a celebrar la segona festa dedicada a Estellés, una commemoració a la manera de la que els escocesos celebren per recordar el poeta Robert Burns.

A MANERA DE TASCÓ

L'altra cara de la memòria

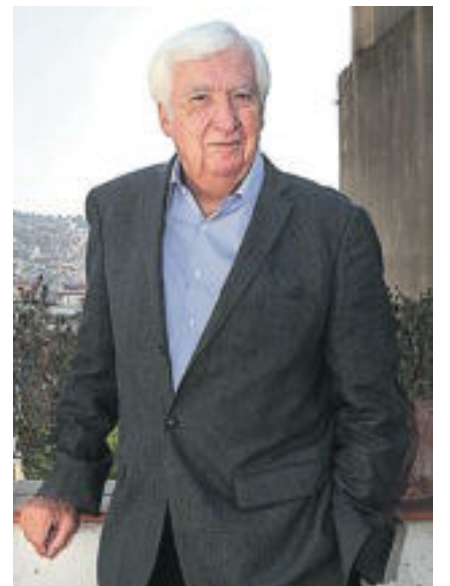
Vicent Alonso

En un moment de les *Memòries d'un somni* (Quaderns Crema, 2011), Amadeu Cuito es pregunta si Ridruejo era un polític que, a més, era un bon escriptor, o un escriptor que feia de polític. Doncs bé, en arribar a les darreres pàgines d'aquest llibre admirable, un té la temptació de suscitir sobre Cuito el mateix dubte. Més encara quan no fa tant que aparegué *El jardí sense temps* (Quaderns Crema, 2004), que va servir de presentació d'aquest advocat i economista (nét d'Amadeu Hurtado, advocat també i excel·lent memorialista) i que sorprenué tothom amb unes pàgines memorables, que giraven al voltant dels seus records, però des d'una concepció de la memòria que la situava en un context, el del desordre i la complexitat, més literari potser, és a dir, menys objectiu en aparença i més a prop del seu funcionament natural.

La contraposició entre el polític i l'escriptor era potser un mal (o un bé, vés a saber) de l'època, atribuïble a personatges d'una talla intel·lectual considerable, carregats de lectures i de preocupacions morals, convençuts que el poder no s'exercia en exclusiva des de les residències oficials, sinó també des de les tribunes públiques. Quina distància desmesurada separa els polítics d'ara amb el model que aguaita entre cada línia del llibre de Cuito! Els polítics i també, sens dubte, els escriptors. O no és cert que els compromisos d'aquests en els temps que corren poc tenen a veure ja amb aquelles màximes ("un acord honest entre allò que un creu i allò que un fa", per exemple) que Cuito té sempre a mà? Siga com vulga, aquestes memòries publicades fa uns mesos posen ordre en aquell jardí sense temps, però no per això perden totes les virtuts literàries. Si Cuito retrata Ridruejo amb una força i una concisió envejables, aquest no és l'únic cas. El retrat compendiós, quasi expeditiu, és un recurs que hi trobem incessantment, adobat amb un humor, i també amb una ironia delicada que t'ompli de satisfacció. De fet, tants són els amics i coneguts que apareixen ací i allà que els retrats en miniatura, com les anècdotes que quasi sempre els acompanyen, són un repte tenaç per a demostrar el domini del recurs i la potència de la seua llengua literària. La d'un Pompeu Fabra, avergonyit, dalt d'un cotxe on es respirava una pudor insuportable, que es traia de la butxaca uns trossos de rocafort que semblava podrit, és realment impagable. A vegades, el retrat és tan breu que s'essencialitza en un parell d'adjectius que volen ser decisoris, com ara els que dedica a Eliseu Climent

("conspirador i entremaliat"), o els que esbossen les maneres de Vicent Álvarez (amb Eliseu animava aleshores l'Acció Socialista Valenciana): "un xicot angelical que procedia del cristianisme social". Al capdavant, Cuito confessa la seua admiració per la capacitat descriptiva de Pla, compartida amb Proust i Claude Simon, centrada d'habitud en els detalls i en el fet que ha de ser motor d'una acció sense argument.

Tinc la sensació que aquest és un llibre imprescindible. La vida que conta és la vida de molts, no solament la pròpia. La formació de Cuito, si bé té notes úniques derivades de les seues peripècies biogràfiques—exiliat a cinc anys amb la seua família a França, emigrat als Estats Units quan ja arribava a vint-i-tres, i de nou a Europa, on segueix de ben a prop la política espanyola, fins que esdevingué un actiu militant de la causa ca-

Amadeu Cuito. / TEJEDERAS

La vida que conta és la vida de molts, no solament la pròpia

talanista i socialista—, en té d'altres que l'apropen a un paradigma generacional o, si volen vostès, a una sèrie de problemes compartits, que defineixen el què de la societat catalana. D'aquests, n'hi ha un que destaca per damunt de tots: la contraposició entre el món americà, que el rep a partir de l'any 1959, i el francès en què s'havia format. Resseguir-lo al llarg del llibre és un plaer que no implica compartir les opinions que expressa, sinó tan sols admirar la sinceritat de l'autoanàlisi. Cuito, a Nova York, s'hi trobava "lliure de pertànyer a una determinada família, raça, comunitat, professió, cultura, llengua o classe social". I no sé si el llibre esclareix quin és l'equilibri conseqüent al pas pels extrems que París i Nova York representen. O estem condemnats a la tria?